

РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН

Исполнительный комитет
Урсаевского сельского поселения
Азнакаевского
муниципального района

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

Азнакай муниципаль районы
Урсай авыл жирлеге
башкарма комитеты

ул. Центральная , д. 60,
Азнакаевский район, с.Урсаево,
423318,
тел./факс (885592)35-0-36
E-mail: Ursaev.Azn@tatar.ru

Үзәк ур., 60 нчы йорт, Азнакай
районы, Урсай авылы, 423318
тел./факс (885592)35-0-36
E-mail: Ursaev.Azn@tatar.ru

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

от «10 » октябрь 2022г.

КАРАР

№ 17

2023-2025 елларга Татарстан Республикасы
Азнакай муниципаль районы Урсай авыл
жирлегендә кече һәм урта эшкуарлык
субъектларын үстерү муниципаль
программасы турында

2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә кече
һәм урта эшкуарлыкны үстерү турында» Федераль закон нигезендә, Урсай авыл
жирлеге территориясендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары эшчәнлеген
өчен уңайлы шартлар тудыру максатыннан карар бирәм:

2023-2025 елларга Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районы
Урсай авыл жирлегендә кече һәм урта эшкуарлык субъектларын үстерү
муниципаль программасын расларга.

Өлеге карарны «Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми
порталында» түбәндәге веб-адрес буенча урнаштыру юлы белән игълан итәргә:
<http://pravo.tatarstan.ru> һәм Азнакай муниципаль районы рәсми сайтында Интернет
мәгълүмат-телекоммуникация челтәрәнде
урнаштырырга: <http://aznakayevo.tatarstan.ru>.

Өлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз өстемдә калдырам.

Глава

З.Х.Рахимьянова

Азнакай муниципаль районы
Урсай авыл җирлеге Башкарма
комитет карарына кушымта
№ 17 10.10.2022 ел

2023-2025 елларга Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының
Урсай авыл җирлегендә кече
һәм урта эшкуарлык субъектларын үстерү программасынаң паспорты

Программаның исеме	2023-2025 елларга Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлегендә кече һәм урта эшкуарлык субъектларын үстерү программасы (алга таба-Программа)
Программаны эшләү өчен нигез	2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү турында» Федераль закон; 2033 елның 03 октябрдәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон
Программаны эшләүче	Азнакай муниципаль районы Урсай авыл җирлеге башкарма комитеты
Программа мероприятияләре н башкаручы	Азнакай муниципаль районы Урсай авыл җирлеге башкарма комитеты
Программаның төп максатлары	-Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлегендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларын үстерү һәм аларның социаль-иқтисади бурычларын хәл итүдә аларның ролен күтәрү өчен уңайлы шартлар тудыру; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларының көндәшлеккә сәләтлелеген тәэмин итү; Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлегендә кече һәм урта эшкуарлык субъектларына үзләре җитештерә торган товарларны (эшләрне, хезмәт күрсәтүләрне) алга этәрүдә ярдәм күрсәтү; кече һәм урта эшкуарлык санын арттыру; - халыкны эш белән тәэмин итү һәм үзмәшгульлекне үстерү;

	<p>- талантлы яшьләрне һәм потенциалы идарәчеләрне ачыклау һәм кече һәм урта эшкуарлыкка жәлеп итү;</p> <p>- Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлегендә предприятиеләр тарафыннан житештерелә торган тулай продукция күләмендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары житештергән товарларның (эшләр, хезмәтләр күрсәтү) өлешен арттыру; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларының барлык дәрәжәдәге бюджетларның салым керемнәрендә түләнгән салымнарның өлешен арттыру.</p>
Программаны тормышка ашыру вакыты	2023-2025 еллар.
Программаның төп чаралары исемлегенә	<p>- кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартларны камилләштерү; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларына финанс ярдәме күрсәтү; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларына ярдәм инфраструктурасы эшчәнлеген тәмин итү; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларына мәгълүмати, консультация һәм мөлкәти ярдәм күрсәтү; - кече һәм урта эшкуарлык өлкәсендә социаль яклау һәм хезмәтне саклау механизмнарын эшләү һәм гамәлгә кертү.</p>
Программаны тормышка ашырудан көтелгән нәтижеләр	<p>- кече һәм урта бизнеста эшләүчеләр санын арттыру. - кече һәм урта эшкуарлыкта уртача хезмәт хакы күләмен урта тармак дәрәжәсенә кадәр арттыру; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларынан барлык дәрәжәдәге бюджетларга салым керемнәрен арттыру - авыл инфраструктурасын үстерү һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын яхшырту; - авылның Кече һәм урта эшкуарлыгының тармак структурасын район икътисадының өстенлекле тармакларында эшчәнлек алып баручы кече предприятиеләрнең өлешен арттыру ягына таба үзгәртү: - хезмәт күрсәтү өлкәсендә, төзелеш өлкәсендә, ТКХ), авыл хужалыгында-үзбездә житештерелгән товарлар, үз көчләре белән кече һәм урта бизнес оешмалары тарафыннан башкарылган эшләр һәм хезмәтләр күләмен арттыру</p>
Программаны финанслау күләме һәм чыганаclarы	Татарстан Республикасы, район, муниципаль берәмлек, бюджеттан тыш фондлар бюджеты акчалары, эшкуарларның үз акчалары һәм жәлеп ителгән инвестицияләр
Программаның үтәлешен контрольдә тоту	<p>Азнакай муниципаль районы Урсай</p> <p>Азнакай муниципаль районы авыл жирлеге авыл жирлеге башкарма комитеты</p>

1. Гомуми нигезләмәләр

Әлеге Програма 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында», 2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә кече һәм урта эшқуарлыкны үстерү турында» федераль законнар нигезендә эшләнгән.

2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон нигезендә, жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кече һәм урта эшқуарлыкны үстерүгә ярдәм итү мәсьәләләре керә.

2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү турында» Федераль закон нигезендә, жирле үзидарә органнары вәкаләтләренә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары үсеш өчен шартлар тудыру кертелде (алга таба СМСП тексти буенча).

Әлеге программаның максатлары һәм төп бурычлары кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү өчен шартлар тудыруга Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлегендә куя юнәлдерелгән.

Програма Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлегендә кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерү максатларына ирешүгә юнәлдерелгән чаралар исемлеген, чараларны тормышка ашыру өчен җаваплы булган финанслау күләмнәрен һәм чыганақларын, эшчәнлекнең нәтижәләгә күрсәткечләрен билгели.

2. Проблеманың эчтәлегә һәм аны программа ысуллары белән чишү кирәклеген раслау

Кече һәм урта эшмәкәрлек икътисадый һәм социаль мәсьәләләрне хәл итүдә Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлегенә кертүдә мөһим роль уйный, чөнки ул яңа эш урыннары булдыруга, кулланучылар базарын товарлар һәм хезмәтләр белән баеуга, көндәшлекле мохит булдыруга ярдәм итә, халыкның икътисади мөстәкыйльлеген, салым керемнәренәң тотрыклылыгын тәэмин итә.

Эшмәкәрлекне үстерү Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлеген социаль-икътисадый үстерү буенча өстенлекле бурычларның берсе булып тора.

Бүгенгә көндә Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлеге территориясендә 6 шәхси эшмәкәр теркәлгән.

Кече һәм урта эшқуарлык субъектлары эшчәнлегенәң төп төрләре: кибетләрдә азык-төлек һәм сәнәгать товарларын ваклап сату, сәт эре мөгеэле терлек үрчетү, чимал сәт җитештерү

Бөртекле-ит-сәт җитештерү авыл хуҗалыгы предприятияесе эшчәнлегенәң төп юнәлеше. Соңгы вакытта терлекләренәң баш саны кими бара. Авыл хуҗалыгы оешмаларында баш саны кимүгә авыл хуҗалыгы предприятиеләренәң финанс хәле йогынты ясый. Төп проблема булып авыл хуҗалыгы тармагында төп фондларның искерүе, сатыла торган продукция өчен түбән бәяләр һәм җитештерүенәң чыгымын капламый торган субсидияләр түләүгә түбән ставкалар кала.

Авил икътисадында кече һәм урта эшқуарлыкның ролен чагылдыручы мөһим күрсәткеч-салым кертеменәң зурлыгы. Ел саен кече һәм урта эшқуарлык субъектлары эшчәнлегеннән жирле бюджетка салым керемнәре күләме арта.

2020-2022 елларда кече һәм урта эшқуарлыкны үстерү уңай тенденцияләренә карамастан, бизнес үсешенә комачаулый торган проблемалар кала.

СМСП үсешендәге комачаулык факторларын проблема төркемнәренәң бүлеп була:

1. материалъ-техник тээмин итү (житештерү һәм хезмәт урыннары, заманча жиһазлар житмәү яки булмау, персоналның Түбән квалификациясе, эшмәкәрлек эшчәнлегенең тиешенчә сакланмавы һ. б.);
2. матди-финанс проблемалары:
 - предприятияне теркәү өчен капитал алуда кыенлыктар;
 - эш чаралары житмәү;
 - эшчәнлекне киңәйтү өчен үзеңнең дә, бурычка алынган финанс чараларың да житмәү.

Күпчелеге финанс хәленең тотрыксыз булуы һәм акча житмәү сәбәпле, үз үсешенә, яңа технологияләр кертүгә, продукциянең һәм хезмәтләрнең сыйфатын күтәрүгә, озак сроклы инвестицияләр кертүгә, яңа базарларны үзләштерүгә эчке стимуллардан мәхрүм. Эшмәкәрләрнең төп өлеше кредит һәм заем акчаларын кулланмый, иң беренче чиратта, кирәкле тээмин итү һәм кредит тарихы булмау аркасында. Традицион рәвештә, коммерция банклары кече һәм урта бизнесны хезмәттә күп вакыт таләп итә, куркыныч һәм чагыштырмача түбән керем дип саныйлар. Кредит рискларын арттырган банклар чагыштырмача зур бизнесның югары процент ставкалары белән компенсацияләргә тырышалар. Шуңа бәйле рәвештә кече һәм урта бизнеска кредит бирү процессы эле массакуләм төс алмады. Моңа икътисадның үсә барган кризисы шартлары да китерә.

Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлегә башкарма комитеты кече һәм урта бизнесны социаль тотрыклылыкның ышанычлы гаранты итеп күрә һәм эшмәкәрлеккә эшкә сәләтле актив кешеләрне жәлеп итү бурычын хәл итә. Авылның реаль икътисади потенциалы бетми, кече һәм урта эшмәкәрлектә булган проблемаларны хәл итәргә кирәк. Программа кече һәм урта эшкуарлыкны алга таба үстерү өчен норматив-хокукый база булдыру, кече һәм урта эшкуарлык субъектларына мәгълүмати, консультация һәм мөлкәти ярдәм күрсәтү, шулай ук контроль процессын оештыру буенча комплекслы эш планы булып тора.

3. Программаның төп максатлары һәм бурычлары

3.1. Программаның төп максатлары:

-кече һәм урта эшкуарлык субъектларын үстерү һәм Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлегенең социаль -

икътисади бурычларын хәл итүдә аларның ролен арттыру; - кече һәм урта эшкуарлык субъектларының конкуренциягә сәләтлелеген тээмин итү; - Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлегенең Кече һәм урта эшкуарлык субъектларына үзләре житештерә торган товарларны (эшләрне, хезмәт күрсәтүләрне) алга этәрүдә ярдәм итү; - Азнакай муниципаль районының Чемодуровка һәм урта эшмәкәрлек; - халыкны эш белән тээмин итү һәм үзмәшгульлекне үстерү; - кече эшмәкәрлеккә сәләтле яшьләрне һәм потенциал идарәчеләрне ачыклау һәм жәлеп итү;

Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлегә предприятиеләре житештерә торган тулай продукция күләмендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары житештерә торган товарларның (эшләр, хезмәтләр күрсәтү) өлешен арттыру; - кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары тарафыннан барлык дәрәжәдәге бюджетларның салым керемнәрендә түләнгән салымнарның өлешен арттыру.

3.2.

Куелган максатларга ирешү өчен хәл ителергә тиешле бурычларны: - Азнакай

муниципаль районының Урсай авыл жирлегендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм инфраструктурасын үстерү;

- кече һәм урта эшкуарлыкның конкурентлыкка сәләтлелеген һәм инвестицион жәлеп итүчәнлеген арттыру;

- ижтимагый һәм профессиональ оешмалар һәм эшкуарлар берләшмәләренең ролен көчәйтү;

- район икътисадының өстенлекле тармакларында кече һәм урта эшмәкәрлекне үстерүгә булышлык күрсәтү: инновацион эшчәнлек; хезмәтләр күрсәтү (көнкүреш, төзелеш, торак – коммуналь хужалык өлкәсендә); сәнәгать-халык куллану товарлары житештерү, азык-төлек (сөт, ит), һөнәрчелек, милли һәм мәдәни үзенчәлекләренә исәпкә алып, авыл хужалыгы (крестьян (фермер) хужалыклары, авыл хужалыгы продукциясен эшкәртү);

- кече һәм урта эшкуарлык субъектларына һәм Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлеге территориясендә кече һәм урта эшкуарлык субъектларына ярдәм инфраструктурасын барлыкка китерүче оешмаларга мәгълүмати ярдәм күрсәтү;

- кече һәм урта эшкуарлык субъектларына консультация һәм оештыру ярдәме;

кече һәм урта эшкуарлыкны төрле өлкәләрдә: торак-коммуналь өлкәдә, төзекләндерү өлкәсендә, ремонт-төзелеш эшләрендә, жәмәгать туклануында һәм башка өлкәләрдә муниципаль заказларны үтәүгә жәлеп итү.

Программаның бурычлары аның төп максаты белән билгеләнә һәм эшкуарлык эшчәнлеген активлаштыруга, яңа эш урыннары булдыруга һәм эшкуарлыкка жәлеп ителгән киң катлам халыкның тормыш дәрәжәсен күтәрүгә ярдәм итә торган уңайлы мохит булдырудан гыйбарәт.

4. Программаның төп принциплары

Программаның төп принциплары булып түбәндәгеләр тора: - ярдәм күрсәтүне сорап СМСП мөрәжәгатенең гариза бирү тәртибе; - СМСП ярдәм инфраструктурасының һәркем өчен мөмкин булуы; - программада каралган критерийларга туры килә торган СМСПның тиешле программаларда катнашуына тигез керү;

- билгеләнгән таләпләренә үтәп ярдәм күрсәтү

2006 елның 26 июлендәге 135-ФЗ номерлы "Көндәшлекне яклау турында" Федераль закон белән;

- ярдәм күрсәтү процедураларының Ачыклығы.

5. Программаны тормышка ашыру вакыты

Программаны тормышка ашыру вакыты – 2023-2025 еллар.

6. Кече һәм урта эшкуарлык субъектларының ярдәм күрсәтү турындагы мөрәжәгатьләрен карау тәртибе

2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы Федераль законда каралган формаларда ярдәм итүгә дөгъва итүче кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары язма рәвештә яки электрон документ рәвешендә Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлеге жирле үзидарә органнарына мөрәжәгать итәләр.

Кече һәм урта эшкуарлык субъектлары ярдәм күрсәтүне сорап мөрәжәгать иткәндә 2007 елның 24 июлендәге 209ФЗ номерлы "Россия Федерациясендә кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү турында" Федераль законның 4 статьясында билгеләнгән шартларга туры килүен раслаучы документлар тапшырылырга тиеш.

Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларының мөрәжәгатьләре 30 көн эчендә Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлеге җирле үзидарә органнары тарафыннан карала.

Кече һәм урта эшқуарлык субъектларына ярдәм күрсәтү турында мөрәжәгать кабул ителгән карар турында биш көн эчендә хәбәр ителергә тиеш.

Законнарда билгеләнгән очрақларда кече һәм урта эшқуарлык субъектларына ярдәм күрсәтү конкурс нигезендә гамәлгә ашырыла. Конкурсларны оештыру һәм үткөрү Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлегенең җирле үзидарә органнары тарафыннан башкарыла.

Кече һәм урта эшқуарлык субъектларына субсидияләр бирү шартлары һәм тәртибе Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлеге җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

7.Программа чаралары системасы

Программа чараларын гамәлгә ашыру 2023-2025 елларга Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлегенең Кече һәм урта эшқуарлык субъектларын үстерү программасы кысаларында җирле бюджет акчаларыннан, бюджеттан тыш фондлардан, эшқуарларның үз чараларыннан финанслау шартларында гамәлгә ашырыла.

Программа чаралары программа билгеләгән бурычлар нигезендә эшләнә.

2023-2025 елларда Татарстан Республикасы Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлегендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларын үстерү буенча чаралар исемлеге

№	Чараның атамасы	Гамәлгә ашыру вакыты	Финанслау чыганагы	Финанслау күләме (мең сумнарда)				Башқаручылар
				барлыгы	2023 ел	2024 ел	2025 ел	
1. Кече һәм урта эшқуарлыкны үстерү өчен шартларны камилләштерү								
1.1	Кече һәм урта эшқуарлык субъектларын үстерү һәм аларга ярдәм итү мәсьәләләрен җайга сала торган муниципаль норматив - хокукый база булдыру	2023-2025 еллар эчендә	Финанслау таләп ителми	-	-	-	-	Авыл җирлеге башкарма комитеты
1.2	Кече эшқуарлык субъектларының муниципаль заказ урнаштыруда катнашуы мониторингы	даими	Финанслау таләп ителми	-	-	-	-	Авыл җирлеге башкарма комитеты
1.3	Кече һәм урта эшқуарлыкны үстерү	Кирәк булган	Финанслау таләп	-	-	-	-	Авыл җирлеге

	мәсьәләләре буенча аларның фикерләрен исәпкә алу максатында Кече һәм урта эшкуарлык субъектлары мәнфәгатьләрен чагылдыручы коммерциячел булмаган оешмалар, эшмәкәрләрнең ижтимагый берләшмәләре белән хезмәттәшлек итү	саен	ителми					башкарма комитеты
1.4	Программа кысаларында ярдәм алучы кече һәм урта эшкуарлык субъектлары реестрын формалаштыру һәм алып бару	даими	Финанслау таләп ителми	-	-	-	-	Авыл җирлеге башкарма комитеты

2. Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлегендә кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына ярдәм инфраструктурасы эшчәнлеген тәэмин итү. Кече һәм урта эшмәкәрлек субъектларына мәгълүмати, консультация һәм мөлкәт ярдәме күрсәтү

2.1	Кече һәм урта эшкуарлык субъектларына консультация ярдәмен гамәлгә ашыру һәм үстерү	даими	Финанслау таләп ителми	-	-	-	-	Башкарма комитеты,
-----	---	-------	------------------------	---	---	---	---	--------------------

3. Кече һәм урта эшкуарлык өлкәсендә социаль яклау һәм хезмәтне саклау механизмнарын эшләү һәм гамәлгә кертү

3.1	Хезмәтне саклау буенча эшләрне оештыру мәсьәләләрендә консультация-методик ярдәм	Кирәк булган саен	Финанслау таләп ителми	-	-	-	-	Авыл җирлеге башкарма комитеты
-----	--	-------------------	------------------------	---	---	---	---	--------------------------------

8. Программа белән идарә итүне оештыру (программаны тормышка ашыру механизмы)

Программаны тормышка ашыру механизмы-билгеләнгән нәтиҗәләргә ирешүне тәэмин итүче җаваплы башкаручыларга сроклар буенча координацияләнгән программа чаралары системасы.

Программаның заказчысы булып Азнакай муниципаль районының Урсай авыл җирлеге башкарма комитеты тора, аның бурычларына Программа чараларын үтәүне оештыру һәм башкаручыларның хезмәттәшлеген координацияләү керә.

Программа чараларын үтәү 2007 елның 24 июлендәге 209-ФЗ номерлы «Россия Федерациясендә кече һәм урта эшқуарлыкны үстерү турында» Федераль закон таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

9. Программаны тормышка ашыру барышын контрольдә тоту

Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлеге башкарма комитеты һәм Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлеге Советы программаның тормышка ашырылуын һәм бүлеп бирелә торган акчаларның үзләштерелүен контрольдә тота.

Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлеге башкарма комитеты ел саен Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлеге Советына Программаның үтәлеше турында хисаплар бирә.

10. Программаның социаль-икътисади нәтижәләлеген бәяләү

Программаны гамәлгә ашыру авылдагы икътисади һәм социаль хәлгә уңай йогынты ясап, инвестицион климатны яхшыртуга, авыл инфраструктурасын үстерүгә, кече һәм урта эшқуарлык субъектларының конкуренциягә сәләтен арттыруга һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын яхшыртуга ярдәм итәчәк.

Программаны тормышка ашыру кысаларында авылда кече һәм урта эшмәкәрлек субъектлары санын арттырып, кече һәм урта эшмәкәрлек секторында халыкны тотрыклы эш белән тәмин итү өчен шартлар тудыру һәм Азнакай муниципаль районының Урсай авыл жирлеге бюджетына кече һәм урта эшқуарлык субъектларынан салым һәм салым булмаган керемнәрне арттыру күздә тотыла.

2023-2025 еллардагы программа нәтижәләре түбәндәгеләр булырга тиеш: - кече һәм урта эшқуарлык субъектлары санын арттыру; - кече һәм урта эшқуарлык субъектлары хезмәткәрләренең исемлек буенча уртача санын арттыру.